

Anna Kizińska

Uniwersytet Warszawski

ANGIELSKIE EKWIWALENTY TERMINU „PEŁNOMOCNICTWO OGÓLNE”

SUMMARY

English equivalents of term “pełnomocnictwo ogólne”

This paper constitutes an attempt to assess English equivalents of the Polish term “pełnomocnictwo ogólne” suggested in four most popular bilingual specialist dictionaries and four Polish civil code translations into English. The English equivalents discussed include: “general proxy”, “full power” and “general power”. In order to conduct a thorough assessment of the suggested equivalents, the definitions of the Polish term and its English equivalents presented in English monolingual legal dictionaries have been analysed. Moreover, the study aims to verify whether or not the suggested equivalents occur in the texts of the British sources of law. Finally, translation techniques applied while forming English equivalents under discussion are identified.

Key words: legal term, equivalent, functional equivalent, translation technique, legal text, calque, power of attorney, civil law

РЕЗЮМЕ

Английские эквиваленты термина „pełnomocnictwo ogólne”

Настоящая статья представляет собой попытку оценить английские эквиваленты польского термина “pełnomocnictwo ogólne”, предложенные в четырех самых популярных двухязычных специализированных словарях и четырех польских переводах Гражданского кодекса на английский язык. Рассматриваемые английские эквиваленты это в частности “general proxy”, “full power” и “general power”. Для того чтобы провести тщательную

оценку предложенных эквивалентов. Автор анализируются понятия польского термина и его английских эквивалентов, представленных в английских одноязычных толковых юридических словарях. Кроме того статья подтверждает, действительно ли предлагаемые эквиваленты появляются в текстах британских источников права. Автор пытается определить методы перевода, применяемые при формировании описанных английских эквивалентов.

Celem artykułu jest ocena angielskich ekwiwalentów polskiego terminu „pełnomocnictwo ogólne” proponowanych w specjalistycznych słownikach dwujęzycznych oraz opublikowanych przekładach polskiego *Kodeksu cywilnego* (k.c.) na język angielski. W toku analizy zostaną przedstawione *inter alia* definicje proponowanych ekwiwalentów zawarte w angielskich słownikach prawa oraz określone zostaną techniki przekładowe zastosowane podczas formułowania omawianych ekwiwalentów.

Wyrażenie „pełnomocnictwo ogólne” stanowi „termin” w rozumieniu Lukszyna i Zmarzer: „wyraz (połączenie wyrazowe) o konwencjonalnie określonej, ściśle zdefiniowanej strukturze pojęciowej, w zasadzie jednoznaczny i nie podlegający interpretacji o charakterze emocjonalnym, posiadający natomiast zdolności systemotwórcze”¹. Ponadto omawiany termin jest terminem prawnym według definicji opracowanej przez prawnika, Morawskiego: „Termin prawny to termin występujący w tekście prawnym, którego wszystkie kryteria stosowalności określone są przez prawo w postaci definicji legalnych – równościowych lub częściowych. Z kolei terminem faktycznym jest ten termin, którego kryteria stosowalności (orzeczenie o czymś czy o kimś) nie są sformułowane w tekście prawnym”². Pojęcie „tekst prawny” rozumie się, w niniejszym artykule, jako tekst aktu normatywnego³, natomiast pojęcie „tekst prawniczy” oznacza tu tekst wyrażony w języku prawniczym, zdefiniowanym przez Wróblewskiego następująco: „język, którym posługują się prawnicy”⁴.

¹ J. Lukszyn, W. Zmarzer, *Teoretyczne podstawy terminologii*, Warszawa 2001, s. 21.

² L. Morawski, *O pewnym rozumieniu prawa i faktu oraz o niektórych jego zastosowaniach*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1980, nr 1, s. 187.

³ T. Gizbert-Studnicki, *Język prawny z perspektywy socjolingwistycznej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego – Prace z nauk politycznych 26” 1986, s. 34.

⁴ B. Wróblewski, *Język prawny i prawniczy*, [w:] *Polska Akademia Umiejętności. Prace Komisji Prawniczej* 1948, nr 3, s. 136.

1. Prawo polskie

Pełnomocnictwo jest instytucją prawa cywilnego, które jest odmianą przedstawicielstwa. Dzięki instytucji pełnomocnictwa jego mocodawca, aby doprowadzić do powstania skutków w swojej sferze prawnej, może posłużyć się zastępcą za sprawą złożenia przez niego oświadczenia woli w imieniu mocodawcy⁵. Podmiotem działającym jest pełnomocnik, a tylko skutki danej czynności realizują się w osobie mocodawcy⁶. Terminu „pełnomocnictwo” używa się w różnych znaczeniach. Ten termin jest, po pierwsze, równoważnikiem słowa „umocowanie”, po drugie, oznacza czynność prawną będącą źródłem umocowania, i, po trzecie, służy do określenia dokumentu ucieleśniającego ową czynność prawną. Także ustawodawca nie jest konsekwentny i posługuje się opisanym terminem w różnych znaczeniach⁷. Szpunar⁸ określa uściślenia terminologiczne terminu „pełnomocnictwo” bardzo podobnie, a mianowicie: po pierwsze, moc prawna przysługująca pełnomocnikowi, po drugie, czynność prawna udzielająca takiej mocy, oraz, po trzecie, dokument wyrażający taką czynność prawną. Jednakże dodaje, że w polskim prawie jest używane tylko w znaczeniu czynności prawnej udzielającej mocy prawnej przysługującej pełnomocnikowi. Wspomina, iż dla pierwszego uściślenia terminu ustawa używa terminu „umocowanie”, a dla trzeciego, w art. 102 k.c. – terminu „dokument pełnomocnictwa”⁹.

W prawie polskim można wyróżnić następujące rodzaje pełnomocnictwa: pełnomocnictwo ogólne, rodzajowe, szczególne¹⁰. Ponadto wyróżniamy pełnomocnictwa: główne, substytucyjne, samodzielne oraz łączne¹¹. Termin „pełnomocnictwo substytucyjne” był przedmiotem badania we wcześniej opublikowanym artykule¹².

Według definicji k.c. pełnomocnictwo ogólne obejmuje umocowanie do czynności zwykłego zarządu, a do czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu potrzebne jest pełnomocnictwo określające ich rodzaj, chyba że ustawa wymaga pełnomocnictwa do poszczególnej czynności. Jest to podział ze względu na zakres umocowania¹³.

5 M. Pazdan, *Rozdział X Przedstawicielstwo*, [w:] *Prawo cywilne-część ogólna*, t. 2: *System Prawa Prywatnego*, Warszawa 2002, s. 495.

6 A. Szpunar, *Udzielenie pełnomocnictwa*, „Przeгляд Sądowy” 1993, nr 9, s. 21.

7 M. Pazdan, op. cit., s. 495.

8 A. Szpunar, op. cit., s. 18.

9 Ibidem, s. 19.

10 Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2004, s. 316, 317.

11 M. Pazdan, op. cit., s. 497.

12 A. Kizińska, *Pełnomocnik substytucyjny as an example of incongruity of terms of Polish and English legal systems*, “The Journal of Specialised Translation” 2011, nr 15, s. 216-228.

13 M. Pazdan, op. cit., s. 495.

2. Ekwiwalenty angielskie

Poniżej przedstawione zostały angielskie ekwiwalenty terminów „pełnomocnictwo ogólne” oraz ich źródła.

Słownik	ekwiwalent(y) angielski(e)
Myrczek-Kadłubicka	general power of attorney
Pieńkos	general powers of attorney, full powers of attorney, general proxy, general power
Ożga	general power (of attorney)
Łozińska-Małkiewicz, Małkiewicz	general powers of attorney, full powers of attorney, proxy, full power

Termin „pełnomocnictwo ogólne” w odróżnieniu od pozostałych terminów oznaczających rodzaje pełnomocnictwa pojawia się w tekście prawnym, a mianowicie w treści kodeksu cywilnego. We wszystkich wymienionych poniżej przykładach k.c. na język angielski termin „pełnomocnictwo ogólne” został przetłumaczony za pomocą ekwiwalentu: „a general power of attorney”:

- a) *Kodeks cywilny Civil Code*, wyd. Wolters Kluwer Polska 2011: Warszawa, tłum. Tomasz Bil [et al.], konsult. Gerhard Dannemann, Susanna Frederick Fischer, Fryderyk Zoll;
- b) *The Civil Code*, wyd. Translegis 2009: Warszawa, tłum. Olgierd Wojtasiewicz, Danuta Kierzkowska (zmiany), w: *The Polish Law Collection*;
- c) *The Polish commercial code and Polish civil code with the law on administration of the land and expropriation of real estate*, wyd. A.P. Consulting 1992, Robert Gwiazdowski, tłum. Jolanta Urbanik, Marek Witkowski.

3. Ocena proponowanych ekwiwalentów angielskich

Na podstawie powyższych danych należy uznać, że ekwiwalent „general power of attorney” jest ekwiwalentem uznanym, ponieważ występuje nie tylko we wszystkich tłumaczeniach polskiego kodeksu cywilnego na angielski opublikowanych na przełomie prawie dwudziestu lat, ale również w większości słowników branżowych. Tłumacze formułując omawiany termin prawdopodobnie zastosowali procedurę uznanego (oficjalnego) tłumaczenia Newmarka, która polega na używaniu oficjalnego i ogólnie akceptowanego terminu odnoszącego się do instytucji¹⁴. Należy jednak podkreślić, że ekwiwalent „general power of attorney”

¹⁴ P. Newmark, *A textbook of translation*, New York – London 1988, s. 89.

jest nie tylko ekwiwalentem uznanym, ale również ekwiwalentem funkcjonalnym w rozumieniu Šarčević – „termin oznaczający pojęcie lub instytucję docelowego systemu prawnego, mającą taką samą funkcję jak dane pojęcie źródłowego systemu prawnego”¹⁵. Na podstawie przedstawionej powyżej definicji terminu „pełnomocnictwo ogólne” oraz definicji ekwiwalentu „general power of attorney” o brzmieniu: „the attorney can be given general powers to handle all the customer’s affairs, that is, both in relations to financial and personal welfare”, pochodzącej z przewodnika prawnego dostępnego na stronie internetowej www.gov.uk zatytułowanego: „A guide to help staff deal with agents, appointees, attorneys, deputies and third parties in a consistent way”, można wywnioskować, że ekwiwalent „general power of attorney” oznacza stosunek prawny, na mocy którego osoba działa w imieniu innej osoby, a jej działania mają charakter ogólny, tj. nie zostały dokładnie wyliczone. Ponadto *Black’s Law Dictionary* definiuje termin następująco: „A power of attorney that authorises an agent to transact business for the principal”, w odróżnieniu od definicji terminu „special power of attorney”: „A power of attorney that limits the agent’s authority to only specified matter”, co potwierdza wspólną funkcję obu instytucji prawnych – polskiej i brytyjskiej. Instytucją prawa polskiego nazywam instytucję regulowaną przez obowiązujące przepisy polskie, natomiast instytucją prawa brytyjskiego nazywam instytucję regulowaną przez system prawa Anglii i Walii lub/i Szkocji lub/i Irlandii Północnej. Anglia i Walia mają wspólny system prawny, natomiast Szkocja i Irlandia Północna mają własne systemy prawne. Należy dodać, że termin „agent” występujący w powyższych definicjach można przetłumaczyć za pomocą polskiego odpowiednika „pełnomocnik”, ponieważ termin „agent” jest w słowniku *Jowitt’s Dictionary of English Law* definiowany jako „osoba, która działa w imieniu innej osoby z jej wyraźnego lub dorozumianego upoważnienia (...)”. Terminy „agent” i „attorney” najprawdopodobniej należy traktować jako synonimy, a nawet można stwierdzić, że termin „agent” jest hiperonimem wobec terminu „attorney”¹⁶.

Ekwiwalent „general powers of attorney” (proponowany przez Łozińską-Mańkiewicz i Mańkiewicz) należy traktować jako synonim terminu „general power of attorney”, ponieważ w słowniku *Dictionary of Law* pod hasłem „powers of attorney” znajduje się odwołanie do hasła „power of attorney”. Należy dodać, że terminy „general power of attorney” oraz „general powers of attorney” występują w tekstach obowiązujących źródeł prawa (legislation.gov.uk). Baza legislation.gov.uk zawiera „większość typów aktów źródeł prawa oraz towarzyszące im dokumenty objaśniające”¹⁷. Są to m.in. ustawy Zjednoczonego Królestwa („UK Public

¹⁵ S. Šarčević, *New Approach to Legal Translation*, The Hague 1997, s. 236.

¹⁶ A. Kizińska, op. cit., s. 224.

¹⁷ <http://www.legislation.gov.uk>

General Acts”), ustawy lokalne Zjednoczonego Królestwa („UK Local Acts”), ustawy Parlamentu Szkocji („Acts of the Scottish Parliament”), ustawy dawnego Parlamentu Szkocji („Acts of the Old Scottish Parliament”), akty normatywne przyjmowane przez Zgromadzenie Narodowe Walii („Measures of the National Assembly for Wales”¹⁸), ustawy Zgromadzenia Irlandii Północnej („Acts of the Northern Ireland Assembly”). Baza zawiera całość ustawodawstwa od roku 1988.

Kolejny ekwiwalent, „full powers of attorney”, nie występuje w bazie *legislation.gov.uk* ani w słownikach prawa (*Oxford Dictionary of Law*, *Dictionary of Law*, *Jowitt's Dictionary of English Law*). Nie jest zatem możliwe zbadanie cech instytucji prawnej, którą oznacza i porównać jej cech z cechami pełnomocnictwa ogólnego w prawie polskim. Ekwiwalent prawdopodobnie powstał przy zastosowaniu techniki kalki. Należy przypomnieć, że „kalka językowa, czyli dosłowne tłumaczenie połączenia wyrazowego jest częściej przenoszona z języków o dużym zasięgu do języków o małym zasięgu (...). Stosowanie kalki w tłumaczeniu z języka o stosunkowo małym zasięgu, jakim jest język polski, wymaga najczęściej wyjaśnienia w języku o dużym zasięgu”¹⁹.

Następnym analizowanym ekwiwalentem jest „general proxy”. Pojawia się on w bazie aktów prawnych jeden raz, w jednym z nagłówków ustawy „Companies Clauses Consolidation Act 1888” i oznacza osobę, nie stosunek prawny czy dokument: „2. Revocation of General Proxy”. Omawiany ekwiwalent nie występuje w słownikach prawa (*Oxford Dictionary of Law*, *Dictionary of Law*, *Jowitt's Dictionary of English Law*). Termin „proxy” natomiast w słowniku *Dictionary of Law* oraz *Black's law dictionary* jest definiowany *inter alia* jako osoba działająca w imieniu innej osoby oraz jako dokument upoważniający do takiego działania. W słowniku *Oxford Dictionary of Law* termin „proxy” oznacza osobę wskazaną przez akcjonariusza/wspólnika do głosowania w jego imieniu na zgromadzeniu właścicieli spółki. W związku z powyższym ekwiwalent „general proxy” nie powinien być stosowany w tłumaczeniu terminu „pełnomocnictwo ogólne”, ponieważ, po pierwsze, nie oznacza on stosunku prawnego (lecz osobę) i, po drugie, wchodzący w skład ekwiwalentu termin „proxy” oznacza wyłącznie osobę reprezentującą wspólnika lub akcjonariusza. Należy dodać, że stosowanie ekwiwalentu „proxy” (proponowanego w jednym ze słowników) też jest błędne.

Kolejnym proponowanym ekwiwalentem jest „full power”, który nie występuje w *Black's Law Dictionary*, *Dictionary of Law* ani w *Jowitt's Dictionary of English Law*. Należy podkreślić, że w słowniku *Oxford Dictionary of Law* oraz *Black's law dictionary* pojawia się definicja „full powers” oznaczająca dokument wydany przez

¹⁸ Tłumaczenie nazwy aktu prawnego z języka angielskiego na język polski pochodzi z: <https://e-justice.europa.eu>

¹⁹ D. Kierzkowska, *Kodeks Tłumacza Przysięgłego*, Warszawa 1991, s. 33.

właściwe władze państwa, wskazujący osobę (lub grupę osób) do reprezentacji państwa m.in. w negocjowaniu tekstu umowy czy do wyrażania zgody państwa na bycie związanym postanowieniami umowy. Wyrażenia „full power” oraz „full power(s)” pojawiają się m.in. wielokrotnie w dokumentach źródeł prawa zamienne i oznaczają stosunek prawny, na mocy którego reprezentowane jest państwo, np. w rozporządzeniu zatytułowanym „The Social Security (Austria) Order 1987”: „Whereas Her Majesty (...) was pleased (...) to delegate to the six Counsellors of State (...) full power and authority during the period of Her Majesty’s absence from the United Kingdom to summon (...)” i dalej w tym samym dokumencie: „The Plenipotentiaries, having communicated to each other their full powers, found in good and due form, have agreed as follows: (...)”.

Należy jednak podkreślić, że wyrażenia „full power” oraz „full powers” występują w przewodniku „A guide to help staff deal with agents, appointees, attorneys, deputies and third parties in a consistent way” tylko w odniesieniu do instytucji prawa Szkocji. We wspomnianej publikacji pod nagłówkiem „Full powers” stwierdza się: „If the customer grants their attorney powers to manage their estate/affairs, the attorney receives full power on behalf of the customer to handle their business and financial affairs”. Występowanie omawianych wyrażen w przewodniku może świadczyć o tym, że są one charakterystyczne dla szkockiego systemu prawa, i być może w tym systemie prawnym oznaczają instytucję prawa zbliżoną do polskiego pełnomocnictwa ogólnego.

Ostatnim ekwiwalentem omawianym w niniejszym artykule jest wyrażenie „general power”. Ten termin nie pojawia się w słowniku *Jowitt’s Dictionary of English Law*, a w słownikach *Oxford Dictionary of Law* oraz *Dictionary of Law* pod hasłem „general power” znajduje się odwołanie do hasła „general power of appointment”. Termin „general power of appointment” nie jest synonimem terminu „general power of attorney”, ponieważ zgodnie z definicjami zawartymi w wyżej wymienionych słownikach termin „general power of appointment” oznacza umocowanie osoby do rozporządzenia majątkiem, który do niej nie należy w granicach określonych przez właściciela majątku. Takie uprawnienie może zostać udzielone dowolnej osobie, natomiast „special power(s) of appointment” może zostać udzielone tylko członkom danej grupy osób. Na podstawie przywołanych definicji można stwierdzić, że termin „general power of appointment” pozostaje w relacji hiponimii wobec polskiego terminu „pełnomocnictwo ogólne”.

Kontynuując omawianie ekwiwalentu „general power” należy zaznaczyć, że w ustawie „The Power of Attorney Act 1971”, która reguluje stosunek prawny pełnomocnictwa, występuje tylko termin „general power of attorney”. Ryzykowne jest stosowanie ekwiwalentu „general power” zamiast „general power of attorney”, ponieważ w ustawach angielskich pojawiają się np. „general power of competence” czy, wcześniej wspomniany, „general power of appointment”, które oznaczają

inne instytucje prawne. Warto dodać, że wyrażenie „general power” pojawia się w licznych kontekstach w dokumentach źródeł prawa, np. włączone do nagłówka o brzmieniu „General power to repeal or modify statutory provisions” („Health and Safety at Work (Northern Ireland) Order 1978”) czy „general power to remove a committee member („The Housing Act 1996 (Consequential Provisions) Order 1996”). Podsumowując, ekwiwalent „general power” nie powinien być stosowany w tłumaczeniu terminu „pełnomocnictwo ogólne”, ponieważ oznacza inną instytucję prawa brytyjskiego niż pełnomocnictwo, a ponadto to wyrażenie funkcjonuje w tekstach prawa nie tylko w znaczeniu wspomnianej instytucji prawa brytyjskiego.

Ekwiwalenty zaproponowane w słownikach oraz przekładach polskiego k.c. na język angielski powstały albo przy zastosowaniu techniki kalki albo techniki ekwiwalentu funkcjonalnego w rozumieniu Hejwowskiego, który definiuje ją jako „technikę obejmującą techniki określane przez Newmarka mianem *ekwiwalentu funkcjonalnego* i *ekwiwalentu kulturowego*”²⁰. To niewątpliwie potwierdza zarówno potrzebę tłumaczy stosowania obu wspomnianych technik, jak również obecność w literaturze przedmiotu dyskusję na temat zalet i wad stosowania obu technik. Jak już wielokrotnie stwierdzano, zastosowanie odpowiedniej techniki uwarunkowane jest typem odbiorcy tekstu, jednak, aby świadomie dokonać wyboru techniki oraz nie korzystać z ekwiwalentów wprowadzających potencjalnego odbiorcę w błąd, niezbędna jest wiedza dotycząca znaczenia proponowanych ekwiwalentów oraz ich użycia w tekstach prawnych docelowego systemu prawnego. Zbadanie zakresów znaczeniowych danego terminu polskiego i jego ekwiwalentu angielskiego jest niezbędne, aby stosować zasadę m.in. Kierzkowskiej: „tłumacząc na języki obce z polskiego zaleca się uwzględniać przyjętą dla określonych pojęć terminologię w języku docelowym, jeżeli ich zakresy znaczeniowe pokrywają się na tyle, że mogą być utożsamiane z pojęciami w obcym systemie prawnym”²¹.

Na podstawie powyższych rozważań należy stwierdzić, że najtrafniejszym ekwiwalentem angielskim jest dla terminu „pełnomocnictwo ogólne” ekwiwalent „general power of attorney”, ponieważ jest jego ekwiwalentem funkcjonalnym i zarazem ekwiwalentem uznanym. Ponadto wspomniane terminy są terminami o dużym stopniu przystawalności. Ryzykowne natomiast byłoby stosowanie ekwiwalentów takich jak „general power” czy „full power”, ponieważ oznaczają one (również) inne instytucje prawne. W tłumaczeniu polskiego terminu „pełnomocnictwo ogólne” na angielski błędne okazuje się stosowanie m.in. ekwiwalentu „general proxy”.

²⁰ K. Hejwowski, *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*, Warszawa 2007, s. 81.

²¹ D. Kierzkowska, *Kodeks Tłumacza Przysięgłego z komentarzem*, Warszawa 2005, s. 92.

Literatura

- Gizbert-Studnicki T., *Język prawny z perspektywy socjolingwistycznej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego – Prace z nauk politycznych” 1986, z. 26.
- Hejwowski K., *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*, Warszawa 2007.
- Kierzkowska D., *Kodeks Tłumacza Przysięgłego*, Warszawa 1991.
- Kierzkowska D., *Kodeks Tłumacza Przysięgłego z komentarzem*, Warszawa 2005.
- Kizińska A., „Pełnomocnik substytucyjny” as an example of incongruity of terms of Polish and English legal systems, „Journal of Specialised Translation” 2011, Issue 15, s. 215-228.
- Lukszyn J., Zmarzer W., *Teoretyczne podstawy terminologii*, Warszawa 2001.
- Morawski L., *O pewnym rozumieniu prawa i faktu oraz o niektórych jego zastosowaniach*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1980, nr 1, s. 185-204.
- Newmark P., *A textbook of translation*, New York/London 1988.
- Pazdan M., *Rozdział X Przedstawicielstwo*, [w:] *Prawo cywilne – część ogólna*, t. 2: *System Prawa Prywatnego*, Warszawa 2002.
- Radwański Z., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2004.
- Šarčević S., *New Approach to Legal Translation*, The Hague 1997.
- Szpunar A., *Udzielenie pełnomocnictwa*, „Przegląd Sądowy” 1993, nr 9, s. 18-34.
- Wróblewski B., *Język prawny i prawniczy*, [w:] *Polska Akademia Umiejętności. Prace Komisji Prawniczej Nr 3*, Kraków 1948.

Słowniki:

Jednojęzyczne:

- A Dictionary of Law*, Oxford University Press 2003.
- Curzon L., *Dictionary of Law*, New York 2002.
- Jowitt's Dictionary of English Law*, London 1959.

Dwujęzyczne:

- Łozińska-Małkiewicz E., Małkiewicz J., *Duży polsko-angielski słownik terminologii prawniczej*, wyd. 3, Toruń 2005.
- Myrczek-Kadłubicka E., *Dictionary of Law Terms, Polish-English*, Warszawa 2013.
- Ożga E., *The Great Dictionary of Law and Economics*, Vol. 2: *Polish-English*, Warszawa 2009.
- Pieńkos J., *Polsko-angielski słownik prawniczy*, Kraków 2002.

Strony internetowe:

- <http://www.legislation.gov.uk>
<http://www.gov.uk>

Akty prawne:

a) polskie:

Ustawa z dnia 24 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dziennik Ustaw z dnia 18 maja 1964 r.).

b) Zjednoczonego Królestwa:

- Companies Clauses Consolidation Act 1888 (źródło: www.legislation.gov.uk).
- The Social Security (Austria) Order 1987.
- The Power of Attorney Act 1971.
- Health and Safety at Work (Northern Ireland) Order 1978.
- The Housing Act 1996 (Consequential Provisions) Order 1996.